

ZÁDORI IVÁN

Sealand

Szeretne báró lenni, vagy egy hercegség lordja lenni? Esetleg mindezt otthonról, a karosszékből, néhány kattintással az interneten intézni, és viszonylag elérhető áron megrendelni? Átverés? Nem teljesen. Sealand webshopjában mindez valóban néhány lépéssel megtehető, a vásárlással bekerülhet egy meglehetősen fura államocská uralkodó osztályába, noha e titulusokat igazoló dokumentumok megítélése és elfogadottsága a külvilágban meglehetősen kérdéses. Az elmúlt években különféle megvilágításokból a hazai sajtóban is több alkalommal is olvashattunk erről a Hercegségről (Sealand, Sealand Hercegség, Sealandi Hercegség).¹

Maga a Hercegség gyakorlatilag két meglehetősen masszív lábon álló mesterséges építmény, amely Anglia keleti partjai mentén, a Temze torkolatától északra, a parttól mintegy 10 kilométerre (6 tengeri mérföld) helyezkedik el. A Rough's Tower-nek is nevezett II. világháborús létesítményt egykor légi megfigyelésre, légelhárítási feladatok ellátására, valamint az elsüllyesztett hajók légénységének kimentésére telepítette a Brit Királyi Haditengerészet, több hasonló toronnyal együtt egy a partot kísérő homokpadra.² A létesítmények a II. világháború után elvesztették jelentőségüket, a haditengerészet kiürítette őket, és egészen addig csendben rozsdásodtak, amíg az 1960-as években Paddy Roy Bates, egy, „civilben” kalózádiót üzemeltető angol tiszt fel nem figyelt a különös építményekre, majd ezt követően az egyiken létrehozta a saját mikroállamát. A következőkben e különös állam 45 éves történelmét követhetjük nyomon, majd e rövid áttekintés után a sajátos offshore-jelenség korábbi történelmi korokból származó előzményeivel, illetve napjainkban is megfigyelhető szárazföldi párhuzaumaival ismerkedhetünk meg.

Sealand első 45 éve

A Sealandi Hercegség története az 1960-as évekbe nyúlik vissza. Ebben az időszakban a brit rádiózást a monopolhelyzetben lévő BBC uralta. 1922-ben a kormány öt, a készülékgyártásban is erősen érdekelt vállalatnak adott kizárólagos, de együttes műsorszolgáltatási engedélyt, majd 1927-ben a monopolhelyzetben lévő magántársaságot közintézménnyé, közszolgálati monopolszervezetté alakították át. Az új közszolgálati rádió sajátos irányelvek szerint működött, reklámot

¹ A szerversziget – Index, 2000. június 5. ; Eladó a világ legkisebb állama – Index, 2007. január 8. stb.

² A telepítés helyére úsztatták, itt ezt az „alapot” elsüllyesztették, majd ráépítették a felépítményeket.

például nem sugározhatott, működésének függetlenségét egy erre a célra létrehozott szervezet ellenőrizte. A BBC mellett az 1950-es évektől azonban egyre több kalózádió jelent meg, egyfajta sajátos válaszreakcióként az egyre differenciáltabb fogyasztói igényekre, valamint a piaci szereplők, például a hirdető elvárásaira. A kalózádió-adások sugárzása gyakran történt nemzetközi vizeken elhelyezkedő úszó járművekről, hajókról, illetve speciális helyzetben lévő, különleges jogi státuszú szárazföldi területekről (a szárazföldi típus egyik tipikus példája a Radio Luxembourg, amely nyilvánvalóan nem a miniállam fogyasztói igényeinek kielégítése érdekében jött létre).

Hasonló megoldásokkal próbálkozott az 1960-as években – a spanyol polgárháborúban, majd később a II. világháború több harcterén is jeleskedő – Roy Bates is, aki a Radio Essex nevű kalózádiója műsorait szintén a tengerről sugározta, kezdetben azonban a 3 tengeri mérföldes határon belüli, tehát az akkori szabályozásnak megfelelően nem nemzetközi vizeken, hanem brit felségterületen elhelyezkedő, a későbbi Sealandhoz hasonló építményekről, ezért több alkalommal meg is büntették. Bates, okulva a rossz tapasztalatokból, a felszerelést ekkor fiával, a későbbi koronaherceggel a Roughs Tower-re telepítette, amely azonban már kívül esett a 3 tengeri mérföldes körzeten. A sors fintora, hogy az immár „megfelelő” területen, nemzetközi vizeken elhelyezkedő a torony a későbbiekben nem vált kalózádió-fészekké, ugyanis időközben megváltoztak a sugárzással kapcsolatos szabályok, amelyek a három mérföldes körzeten kívüli rádióadásokat is illegálisnak minősítették.

Az így birtokba vett, nemzetközi vizeken elhelyezkedő, használaton kívüli építmény további sorsa ekkor új irányt vett: Bates 1967. szeptember 2-án, modell felesége, a későbbi hercegnő születésnapján, egyfajta különleges születésnap ajándékként kikiáltotta Sealand függetlenségét, amelynek első hercege természetesen Bates lett. Az új Hercegség hamarosan zászlót és címet kapott, melyben a család mottója olvasható: *E Mare Libertas*, azaz „Szabadság a tengerből”.

A nemzetközileg azonban továbbra sem elismert Hercegség első „komoly” konfrontációjára hamarosan sor került: a Brit Haditengerészet hajója a sziget elhagyására szólította fel a hercegi családot, Sealand ekkor azonban figyelmeztető lövést adott le a „betolakodókra”. A hajó ekkor visszavonulót fűjt, viszont a herceget legközelebbi partraszállásakor letartóztatták és bíróság elé állították. A bírósági tárgyalás azonban érdekes fejleménnyel zárult: a testület megállapította, hogy miután a torony a brit felségvizeken kívül, nemzetközi vizeken helyezkedik el, a brit kormánynak nincs joghatósága e kérdésben³, ami azt eredményezte, hogy az Egyesült Királyság innentől kezdve lényegében nem foglalkozott, és gyakorlatilag a mai napig sem foglalkozik sem az építménnyel, sem pedig a Hercegséggel – tehát hivatalosan nem ismerik el, de nem is zavarják meg Bates és

³ A haditengerészeti tulajdonban lévő építményre egyébként akár úgy is lehet tekinteni, mint egy, a nemzetközi vizeken talált gazdátlan, elhagyott vízi járműre, ahol a tulajdonjog azé, aki birtokba veszi.

családja életét. Innen ered a miniállam hallgatólagos, de facto függetlensége. A haditengerészet az események után a még meglévő, de szintén használaton kívüli tornyait elbontotta, azonban Sealandot az eseményeket követően sem ismerte el hivatalosan egyetlen állam sem, illetve a mai napig sem ismeri el önálló államnak. Az 1970-es években azonban két nemzetközi joggal foglalkozó professzor szakvéleménye is megerősítette a miniállam jogát az önállóságra (1975, 1978).⁴

Az első állásfoglalás után Bates alkotmányt bocsátott ki, amelynek megírására Alexander Gottfried Achenbach-ot kérte fel. Az időközben miniszteri, illetve tanácsadó kabinet-elnöki szerepet is betöltő, majd sealandi (nemzetközileg el nem ismert) állampolgárságot is kapó német állampolgárságú Achenbach 1978 augusztusában egy meglehetősen furcsa lépésre szánta el magát: a herceg távollétét kihasználva kísérletet tett a két jogi állásfoglalás alapján akár önálló országnak is tekinthető terület feletti hatalom megszerzésére. Az események innentől kezdve szinte akciófilmszerűen peregtek: Achenbach miniszter német és holland embereinek segítségével – akik „üzleti tárgyalásra” érkeztek a szigetre – Michael herceg trónörökösét túsul ejtették, majd Hollandiában papírok nélkül partra tettek. Az eseményekről időközben tudomást szerzett Bates helikopteren felfegyverzett emberei kíséretében visszatért, a helikopterről kötélén leereszkedve visszafoglalta Sealandot, majd a „hadifoglyokat” bezáratta. Hollandia és Németország először az Egyesült Királysághoz fordult állampolgárai szabadon bocsátása érdekében, de London, hivatkozva a korábban már említett bírósági végzésre, továbbra sem kívánt a Hercegséggel kapcsolatos ügyekbe beavatkozni, ezért végül diplomáciai tárgyalások kezdődtek Sealand és Németország között, melynek eredményeképpen először a hadifoglyok, majd végül a „lázadó” miniszterelnök is szabadon távozhatott. E diplomáciai tárgyalások lényeges de facto elemek bizonyultak, újabb lökést adva az egyébként továbbra is elég ingatag lábakon álló függetlenségnek, hiszen Németország a kapcsolat felvételével és a diplomáciai tárgyalások megkezdésével egyenlő tárgyalópartnernek tekintette a Hercegséget. Achenbach azonban nem nyugodott bele a történetekbe, hamarosan megalakította a száműzetésbe vonult sealandi kormányt, magát tekintve továbbra is a Hercegség legitim vezetőjének. Az „emigráns” kormány a mai napig működik, különféle fórumokon, illetve saját honlapján⁵ próbál érvényt szerezni igazának, egyelőre sikertelenül.

Sealandra a későbbiekben nyugalmasabb idők köszöntöttek, az Egyesült Királysággal kölcsönösen nem zavarták egymás felségvizeit. Az offshore jellegből fakadó lehetséges előnyök kiaknázása és menedzselése azonban az ezirányú próbálkozások ellenére sem volt igazán sikeres, ebből a szempontból sokat lendíthetett volna a nemzetközi elismerés és a ténylegesen is önálló államiság,

⁴A két nemzetközi jogászprofesszor szakvéleménye az alábbi helyeken olvasható: http://principality-of-sealand.eu/archiv/s_gutachten_vit_d.html; illetve http://principality-of-sealand.eu/archiv/s_gutachten_leisner_d.html

⁵ <http://principality-of-sealand.eu/>

azonban ezen feltételek megléte esetén is komoly kihívásokkal kellett (és kell) megbirkózni a korlátozott erőforrások miatt (gyakorlatilag mindent úgy kell behozni a külvilágból, valamint komolyabb népesség ellátása eleve nem lehetséges). Közben az Egyesült Királyság területi határait a korábbi 3 mérföldről 12 mérföldre terjesztette ki (1987), így Sealand ténylegesen is a körön belülre került. A változások a hercegséget nem nagyon ingatták meg, ugyanis Sealand szerint a de facto elismerés már akkor bekövetkezett, amikor a tengeri határ még csak 3 tengeri mérföld volt, majd ezt követően válaszlépésként a hercegség is deklarálta a maga 12,5 tengeri mérföldes területi határát.

Sealand tehát folyamatosan próbálkozik, kihasználva minden olyan jó ötletnek tűnő lehetőséget, amelyből a Hercegség fenntarthatóságát biztosítani, pozícióit menedzselni lehet. Bélyegeket, érméket, különféle nemesi címeket árulnak, így próbálva szert tenni bevételekre, amelyek segítségével a kvázi mikroállam finanszírozható. A sajátos pozícióból fakadóan a web-alapú gazdaság felé történő elmozdulás is megfigyelhető az 1990-es évektől: a hercegi család üzleti vállalkozásain keresztül különféle informatikai szolgáltatásokkal, szerverek biztonságos üzemeltetésével, weblapok hostolásával is próbálnak pénzt teremteni, több-kevesebb sikerrel: az igazi e-paradicsomi állapotok a hivatalos elismerés hiánya miatt nem működnek tökéletesen, e szolgáltatásokra komoly kereslet nem mutatkozik.

A kis országot idővel felfedezte a maffia is, elsősorban útlevél-ügyben: a „hivatalosan” kibocsátott papírok mellett egyre több hamis sealandi útlevél jelent meg a piacon, azonban az előbbieken vázolt okok miatt ez a terület sem vált igazán sikeressé, másrészt a kevésbé legális tevékenységektől később a hercegi család is – érzékelve az ebben rejlő, az állam jövőjére nézve elég komoly kockázatot – egyre inkább elhatárolódott.

Kiküldésük óta rendszeresen érvek és ellenérvek csapnak össze, hogy ténylegesen minek is lehet tekinteni Sealandot? Állam vagy nem? Egy, a Sealand államiságával foglalkozó közelmúltban megjelent cikkben Matt Rosenberg több olyan kritériumra hivatkozik⁶, amelyek alapján egyértelműen eldönthető, hogy az adott terület szuverén állam vagy sem. A különféle kritériumoktól (nemzetközileg elismert határok, állandó lakosság, helyi és nemzetközi gazdasági tevékenységek, saját pénzkibocsátás, társadalmi újratermelés intézményi háttere, közszolgáltatások, (tömeg)közlekedés, stb.) függetlenül gyakorlatilag minden azon múlik, hogy a külvilág hosszabb távon hogyan viszonyul e különleges képződményhez, illetve a hercegi család képes lesz-e azokat a bevételi forrásokat folyamatosan generálni, ami a sajátos vállalkozás pénzügyi fenntarthatóságát garantálja, illetve a következő hercegi generációk is legalább annyira fontosnak tartják majd Sealandot, mint az „alapító atyák”. Sealand mindenesetre egyfajta

⁶ Rosenberg, M. (2012): The Principality of Sealand off the British Coast is Not Independent About.com Guide, Jan 26 2012 <http://geography.about.com/od/politicalgeography/a/sealand.htm>

mintaként szolgálhat mikroállam-alapítással kapcsolatban (ami egyébként a valóságban is többször így történt). Egyesek a minden területen eluralkodó állam elleni tüntető jellegű tiltakozást látják, illetve képzelik bele az ilyen típusú kezdeményezésekbe. Fontos azonban leszögezni, hogy „fantázia” akkor lehetne a vizsgált Hercegségben, ha a függetlenség tényleges és nemzetközileg is elismert függetlenség lenne, amelyre viszont reális esély a közeljövőben nincs.

2007-ben felröppent a hír, hogy egy nyolc számjegyű összegért eladó a mikroállam. Hogy az eladási szándék mennyire komoly, nem derült ki, valószínűleg sokkal inkább egyfajta PR-akcióról volt szó annak érdekében, hogy (újra) ráirányítsa a figyelmet az ezredforduló utáni évtized második felében egyre kevesebb publicitást kapó Hercegségre. Sealand az első negyvenöt évet azonban sikeresen átvészelte, és optimistán tekint a jövőbe. Roy herceg 90 évesen már nem tartózkodik folyamatosan a szigetén, idejének nagy részét az Egyesült Királyságban tölti,⁷ azonban fia, Michael herceg továbbra is aktív szerepet vállal a mikroállam irányításában, menedzselésében. Néhány héttel ezelőtt egy kanadai egyetem hallgatói lapjának elektronikus interjújában úgy nyilatkozott, hogy „megtanultunk együtt élni (az Egyesült Királysággal) az elmúlt 45 évben. Nem szabad elfelejteni, hogy sok állam jött létre és szűnt meg ebben a periódusban, azonban Sealand még mindig itt van”.⁸

Előzmények, párhuzamok

A gazdaságtörténetet vizsgálva a különféle korlátozások intézményesülésével az engedmények, kedvezmények, jogok, kiváltságok megjelenése szinte párhuzamosan történik a különféle közösségekben, társadalmakban. E jelenségek logikája nagymértékben hasonlít a tanulmány első részében bemutatott miniállam esetében megfigyelhető jelenségekhez: a korlátozások alól lehetnek kivételek, amelyekre a normák, szankciók nem, vagy csak részben vonatkoznak. Sealand esetében az alap egy olyan „képzeltbeli” 3 tengeri mérföldes határ, amelyen kívül eső dolgokra, objektumokra más normák vonatkoznak. A 3 mérföldes szabályt minden érintett elismeri és tiszteletben tartja, majd amikor – hasonlóan más országok szabályozásának változásához – az 1980-as években a korábban elfogadott távolságok kiterjesztése zajlik, gyakorlatilag egyik napról a másikra új helyzet jön létre, ami alapjaiban változathatja meg az eredeti kondíciókat, ha az erősebb félnek ez a szándéka (Sealand estében jelen pillanatban úgy tűnik, nem akarják). Ez azonban csak akkor működik hosszabb távon, ha a korlátozások által érintett terület elismeri, eltűri, vagy adott esetben éppen biztosítja, hogy a másik területen más szabályok, más normák szerint történjenek a dolgok, másrészt

⁷ Summers, A. (2012): From the Sea, freedom:” Inside the Principality of Sealand. The Cascade. Print Edition: February 29, 2012 <http://ufvcascade.ca/2012/03/05/from-the-sea-freedom-inside-the-principality-of-sealand/>

⁸ Summers, A. (2012): Profile of a monarch: Prince Michael of Sealand. The Cascade. Print Edition: February 29, 2012 <http://ufvcascade.ca/2012/03/05/profile-of-a-monarch-prince-michael-of-sealand/>

pedig lehetővé teszi az átjárhatóságot, ha úgy tetszik, megadja/meghagyja a lehetőséget, nem zárja be a kikaput. Az esetek többségében a gyakorlati példák azt mutatják, hogy az ilyen szituációk akkor tarthatók fent hosszabb távon, ha win-win szituációról beszélünk, tehát az érintett felek profitálnak az adott helyzetből és érdekeltek a további fenntartásában. Ha ezek az érdekek sérülnek, az erősebb szereplő kísérletet tehet (és az esetek többségében tesz is) az innentől kezdve már inkább negatív anomáliának tekinthető szituáció felszámolására.

Érdekes adaléknak tekinthető, hogy a világon szinte mindenhol – akár a múltban, akár a jelenben – megtalálható a különféle területek akár tényleges fizikai, akár absztrakt formában történő lehatárolása, bizonyos területek többeljogosságokkal történő felruházása, ahol a határokat, határterületeket a közösségen belül, illetve a közösségek közötti érintkezések során olyan jelzésekkel is elláthatják, elkülöníthetik, elválaszthatják, amelyek az érintettek számára nyilvánvalóvá teszik az adott terület megkülönböztetett jellegét, vagy e területekkel kapcsolatos szabályok és törvények ismerete különösebb jelzések nélkül is kijelölheti e speciális területek határait. Szmodis Jenő az „Egyes jogintézmények és jogelméleti irányzatok humánetológiai vonatkozásairól” c. tanulmányában⁹ rámutat e jelenségek minden bizonnyal humánetológiai eredetére: „Nyilván furcsának tűnik, ám a telekkönyvi nyilvántartás létjogosultságát sem más alapozza meg, mint az ember territoriális ösztöne, illetve annak valóságát az ember konfliktusminimalizáló sajátossága, és fejlett absztrakciós és konstrukciós képessége teremti meg. Természetesen, nem szükségképpen és nem mindenhol jön létre ez a jogintézmény, ám a területek „hivatalos” elhatárolása szinte minden kultúrában megjelenik. Erre mutatnak a több ezer éves ókori határcövek, sztelék és azok a „diplomáciai rítusok” is, amelyek a különböző törzsek között a „senki földjén” játszódnak le. Tehát a jogintézmények konkrét megjelenése, technikája a kultúra terméke, eredete és célja azonban mélyen evolúciós jellegű.”

Godfrey Baldacchino, a kanadai Prince Island University professzora (részben Ronen Palan korábbi analóg párhuzamai alapján¹⁰) több a történelemből, gazdaságtörténetből merített példát sorol fel könyvében¹¹, amelyek a II. világháború után nagy lendületet kapott (Sealand esetében is megfigyelhető) „offshore-jelenség” történeti előzményeinek, párhuzamainak tekinthetők. E folyamatok logikája teljes mértékben megegyezik a korábban már említett jelenségekkel: a szabály- és normarendszerek csak egy adott, jól lehatárolt területre vonatkoznak, a kívül eső területeken viszont az eltérő szabályozás és normarendszer egyfajta piaci részként lehetővé tesz olyan tevékenységeket, amelyek a kijelölt határokon

⁹ Szmodis, J. (2010): Egyes jogintézmények és jogelméleti irányzatok humánetológiai vonatkozásairól *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXVIII. (2010). 116. p.

¹⁰ Palan, R. (2003): *The Offshore World. Sovereign Markets, virtual places, and nomad millionaires*. Ithaca and London, Cornell University Press, 18-26. pp.

¹¹ Baldacchino, G. (2010): *Island Enclaves. Offshoring Strategies, Creative Governance and Subnational Island Jurisdictions*. McGill-Queen's University Press, Montreal, 7-12. pp.

belül nem végezhetők. Ezek a folyamatok egészen addig működnek, amíg a szabályozás nem változik, illetve ameddig az érintettek nem zavarják egymást, és/vagy profitálnak az adott helyzet fenntartásából.

Az első, Baldacchino által is említett történelmi párhuzam a menedékhelyek, menedékvárosok példája, amelynek lényege, hogy egyes helyek olyan jogokkal, kiváltságokkal rendelkeznek, amely a menekülőt, a vétkest megvédi, megoltalmazza az elfogástól, illetve bizonyos esetekben a felelősségre vonástól is, amennyiben a kijelölt terület határait nem hagyja el. Már Mózes Öt Könyvében is megjelenik a menedékvárosok intézménye, de a későbbi korok keresztény egyházai is átveszik e jogintézményt, természetesen szisztematikusan szabályozva azt, hogy milyen esetekben, milyen tettek elkövetése, vagy elkövetésének gyanúja esetén „úszhatja” meg az illető a dolgot, amelyet az esetek többségében az érintettek, világi és egyházi hatóságok is tiszteletben tartanak.¹² E jogintézmény által érintett helyek a későbbiekben változhatnak (pl. a szent helyek, oltárok, templomok „helyére” adott esetben diplomáciai képviselők lépnek), de párhuzamai a modern társadalmakban is létező menedékjoggal, diplomáciai képviselőkre vonatkozó szabályokkal, nemzetközi normákkal, illetve az exterritorialitással, tehát területen kívüliséggel kapcsolatban széles körben megfigyelhetők. A menedékhelyek egyfajta „továbbgondolását” jelentheti a börtön, illetve a Velencei Köztársaság által „feltalált” karantén intézménye is, ahol a bennlévők rövidebb vagy huzamosabb idejű elkülönítése történik meg a társadalomtól, gyakran elszigetelt területeken, vagy éppen szigeteken.

Hasonló előzménynek tekinthető a különféle menlevelekkel, királyi megbízással, felhatalmazással folytatott kalózkodás is, ahol elsősorban háborús konfliktusok esetében az előbb említett dokumentumok birtokában történik meg a tengeri rablás legalizálása, ahol a nyereségből, haszonból az operatív végrehajtókon kívül természetesen az engedélyeket kiadó, és ezzel a tevékenységet jogszerűvé tevő uralkodó is részesült. A tenger használatával, a tengeri kereskedelem és közlekedés szabályozásával kapcsolatos tengerjog által biztosított lehatárolások (ilyen például a területiális vizek kiterjedése, amely Sealand esetében is fontos elemként jelenik meg, de gondolhatunk a hajótörésekből származó javak tulajdonviszonyaival kapcsolatos kérdésekre, vagy éppen a nemzetközi vizeken „talált” javakkal kapcsolatos szabályozásra) a múltban és a jelenben is komoly jelentőséggel bírnak.

Az előzmények és párhuzamok egy másik nagy csoportját azok a speciális jogok, kiváltságok, illetve az ehhez kapcsolódó sajátos területi lehatárolások képezik, amelyek gazdasági folyamatokhoz, illetve a kereskedelmi tevékenységekhez kapcsolódnak. Ebbe a csoportba sorolhatjuk a korábbi történelmi korokban a különleges kiváltságokkal felruházott kereskedelmi helyeket, a görög és főni-

¹² A magyar történelemből emlékezetes ellenpélda a már megvakított Álmos herceg Könyves Kálmán király parancsára történő elfogása, aki a dömösi egyházban az oltárba kapaszkodva próbálta elkerülni az elfogást, sikertelenül.

ciai gyarmatokat, empóriumokat, a viking világ vikjeit, kereskedelmi telepeit, melyek gyakran határvidékeken, semleges területeken, szigeteken, illetve legalább jelzésértékűen lehatárolt, így tulajdonképpen szigetszerű szárazföldi területeken feküdtek. A későbbi korok szabadkikötői, különféle kiváltságokkal és autonómiával rendelkező városai, városállamai (Gdansk, Fiume, Ragusa, stb.), gyarmatvárosai (Hong Kong, Makaó, stb.), majd különleges gazdasági övezetei, vámszabad területei, exportfeldolgozó övezetei, ipari parkjai, nemzetközi repülőterek (Shannon Nemzetközi Repülőtér, Írország), speciális státuszú enklávéi, exklávéi (Kalinyingrádi Terület, Oroszország; Gibraltár, stb.), a korábbi történeti korok sajátos politikai reliktumai (Csatorna-szigetek, Monaco, Andorra, San Marino, Vatikán, Luxemburg, Liechtenstein, stb.), vagy éppen az olcsó zászlók alatti tengerhajózás (Panama, vagy a két világháború közötti magyar tengerhajózás) is ebbe a kategóriába sorolható. Egyes területeken sor kerülhet más területeken tiltott tevékenységek legalizálására (ahol minden szereplő, keresleti és kínálati oldalon is jól járhat, szélesebb társadalmi rétegek számára eredményez kedvezőbb helyzetet, amellet, hogy így jobban ellenőrizhetővé, szankcionálhatóvá válik, hiszen lehetséges, hogy minden tiltás ellenére is működjenek a dolgok (szerencsejáték legalizálása Nevada államban, a könnyűdrogok legalizálása Hollandiában, vagy 1980-as évek Magyarországon a dollárboltok stb.).

Végül, szintén az előbbi csoporthoz kapcsolódva érdemes megemlíteni az offshore pénzügyi központokat is, amelyek felfutása az 1960-as évektől kezdődően indul meg, leegyszerűsítve a nemzetközi pénzügyi rendszerben bekövetkező változások hatására az onshore szabályozás elől „menekülő” onshore cégek offshore kötnek ki, olyan területeken, ahol akár a történelmi hagyományokból, akár a politikai, jogi háttérből fakadóan más típusú normák vannak érvényben. Bár külső változásokra és az onshore szabályozásra e sok esetben kisméretű, szigetszerű területeknek, vagy éppen szigeteknek számottevő befolyása nincsen, számtalan olyan versenyképességi tényezővel rendelkezhetnek, amelyek a pénzügyi központ-jelleg irányába történő elmozdulást nagymértékben elősegíthetik, és természetesen a külső szereplők számára is felértékelődhetnek az adott esetben speciális státuszú helyek, ahol bizonyos szabályokon kívüli, vagy a fennálló keretfeltételek kiskapuit kihasználó tevékenységekre nyílik lehetőség.

Összegzés

A fent vázolt múltbeli és jelenbeli párhuzamok sora nyilvánvalóan nem tekinthető teljesnek, számtalan további példával lehetne kibővíteni a kört és további vizsgálatok szükségesek a kérdéskör részletesebb elemzéséhez. Érdemes azonban megjegyezni, hogy ezek a jelenségek nemcsak „nagyban” figyelhetők meg, hanem mikroszinten, mindennapi életünk során is számtalan jelenség, tevékenység hasonló jellegű folyamatokat takar. Ezek szisztematikusabb elemzése szintén meghaladja a jelen áttekintés kereteit, azonban ezt illusztrálva, álljon itt egy „aktuális” probléma, amelynek logikája nagymértékben hasonlít a korábban említett párhuzamokhoz, illetve a tanulmány első részében részletesen is bemutatott Sealand-jelenséghez! Magyarországon a dohányzással kapcsolatban 2012.

január 1-től a korábbi időszak szabályozásához képest sokkal szigorúbb szabályozás lépett életbe, amely többek között éttermekben, kávézóknak, kocsmákban is megtiltja a dohányzást. A szigorodó szabályozásra egyfajta reakcióként, „egy budapesti, ferencvárosi lakáskocsmá fenntartói azzal próbálnak kibújni a szigorított dohányzási szabályozás alól, hogy azt mondják, a közösségi dohányzóként működő magánlakásuk nem számít közforgalmú helynek, mivel semmilyen szolgáltatást nem nyújtanak” – írja az Index.¹³ A cikk szerint az ÁNTSZ már felfigyelt a jelenségre, és minden bizonnyal hamarosan kiderül, hogy sikerül-e fogást találni a lakás fenntartóin, tulajdonosain vagy nem...

Irodalom

- A szerversziget – Index, 2000. június 5. <http://index.hu/tech/uzlet/sealand/>
- Baldacchino, G. (2010): *Island Enclaves. Offshoring Strategies, Creative Governance and Subnational Island Jurisdictions*. McGill-Queen's University Press, Montreal
- Bokorné Sz. H. (2000): *Nemzetközi jog*. Aula Kiadó, Budapest
- Brother Layman (2011): *Az offshore halála*. Magánkiadás
- Eladó a világ legkisebb állama – Index, 2007. január 8. <http://index.hu/bulvar/sealand8339/>
- Hardi T. – Hajdú Z. – Mezei I. (2009): *Határok és városok a Kárpát-medencében*. MTA Regionális Kutatások Központja, Győr- Pécs
- Magas, I. (2002): *Kapitalizmus felülnézetből. A piacok és a természet logikája*. Aula Kiadó, Bp.
- Miskolczy I. (1926, 2008): *A középkori kereskedelem története*. *Historia Incognita* sorozat (Az elfeledett magyar társadalomtudományok tára), Attraktor Kiadó, Máriabesnyő-Gödöllő
- Nagy K. (1999): *Nemzetközi jog*. Püski Kiadó, Budapest
- Natural Experiments of History*. Ed. Diamond, J.; Robinson, J. A. (2010), The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts
- Palan, R. (2003): *The Offshore World. Sovereign Markets, virtual places, and nomad millionaires*. Ithaca and London, Cornell University Press
- Principality of Sealand: http://en.wikipedia.org/wiki/Principality_of_Sealand
- Rosenberg, M. (2012): *The Principality of Sealand off the British Coast is Not Independent*. About.com Guide, Jan 26 2012
- Sack, R. D. (1986; 2009): *Human Territoriality. Its Theory and History*. Cambridge Studies in Historical Geography. Cambridge University Press, Cambridge
- Sealand hivatalos honlapja: <http://www.sealandgov.org/>
- Sealand kormányának „hivatalos” honlapja: <http://principality-of-sealand.eu/>
- Summers, A. (2012): *From the Sea, freedom:” Inside the Principality of Sealand*. The Cascade. Print Edition: February 29, 2012 <http://ufvcascade.ca/2012/03/05/from-the-sea-freedom-inside-the-principality-of-sealand/>
- Summers, A. (2012): *Profile of a monarch: Prince Michael of Sealand*. The Cascade. Print Edition: February 29, 2012 <http://ufvcascade.ca/2012/03/05/profile-of-a-monarch-prince-michael-of-sealand/>
- Szmodis, J. (2010): *Egyes jogintézmények és jogelméleti irányzatok humánológiai vonatkozásairól Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXVIII. (2010). pp. 111-143*
- Tokics, I. (2011): *A Ius Talionis és az asylum városok jogi, vallási és kultúratörténeti jelentősége a Tanakban*. Doktori disszertáció, ORZSE
- Valkai Nikoletta: *Gyűjts rá, hiszen ez egy lakás!* Index, 2012. április 7. <http://index.hu/belfold/2012/04/07/lakaskocsm/>
- <http://geography.about.com/od/politicalgeography/a/sealand.htm>

¹³ Gyűjts rá, hiszen ez egy lakás! Valkai Nikoletta, Index, 2012. április 7. <http://index.hu/belfold/2012/04/07/lakaskocsm/>